

## GOSPOD TADEJ

Adam Mickiewicz

Odlomek iz druge knjige

— — — — —  
— — — — —  
Tadej in Telimena stala na podboje  
oprta sta med vrati in kramljala v dvoje,  
ju delil od družbe le dober je korak,  
zato šepečeta — zdaj zvedel je nečak,  
da Telimena kar premožna je gospa  
in da kanonično ni z njim povezana,  
ni v bližnjem rodu z njim, celo da ni gotovo,  
če sploh imajo naj za teto jo njegovo,  
čeprav ji sestra pravi stric — tako so v vasi  
ju kljub razliki v letih klicali vsi včasi.  
Potem se ona v Peterburg je preselila,  
Sodniku tam uslug storila brez števila,  
zato ima jo rad in jo zelo spoštuje,  
a iz nečimrnosti sestra imenuje,  
česar mu ona iz prijaznosti ne brani.  
Tadeju laže je po noči neprespani.  
Veliko sta se še pomeniti imela,  
zato teh kratkih hipov sta bila vesela.

Na desni Rejent je mimogrede, kot zmeraj  
Asesorja dražeč, dejal: »Sem pravil včeraj,  
da je prezgodaj, da bi mogel lov uspeti,  
ogoni kmečki niso še nikjer požeti,  
a žitnega je zrnja v latju še obilo,  
zato pa tudi Grof prispel ni na vabilo.  
Saj Grof na lov spozna se ne šele od zdaj,  
zanj prave dneve zna določiti in kraj,  
ker živel od otroštva je le v tujih krajih,  
in pravi, da to o barbarskih običajih  
priča, če brezobzirno, kot pri nas, lovi se,  
nihče ne pazi na zakone in predpise,  
nobenih kamnov in ne meje ne spoštuje,  
brez vednosti graščaka gre prek zemlje tuje,  
pomladi kot poleti se podi kjerkoli,

lisjaka ustreli prav v času, ko se góli.  
Trpi se tudi, da za brejo zajkljo hrti  
pode v ozimini se, gonijo do smrti,  
divjadi v hudo škodo. Grof ima pač prav,  
da Rus kulturnejši od nas je že postal,  
ker tam o lovu strogi carski so ukazi,  
kaznujejo prestopke — policija pazi.«

Obrne v levo zdaj gospa se Telimena,  
pahljaje si z batistno rutico ramena:  
»Pri moji mami,« reče, »Grof se v tem ne moti.  
Poznam Rusijo dobro, vem, da nisem v zmoti,  
ko zmeraj govorim vam, v mnogem da pogledu  
oblast je tam razsodna, budna, stroga, v redu.  
Bila sem v Peterburgu, ne enkrat, veliko!  
Imam spomine lepe, dni nekdanjih sliko.  
To vam je mesto! Ni nobeden bil še tam?  
Hoteli bi načrt? V predalu ga imam.  
Poleti peterburški svet preseli v dače  
(to je vasiče), v podeželske se palače.  
Živela v takem dvorcu sem ob Nevi reki,  
ni blizu mesta, daleč tudi ni v pripeki,  
na rahlo dvignjenem, nalašč nasutem kraju.  
Oh, kakšna hišica, načrt imam! Kot v raju!  
A kmalu mi nad hišo je prišlo prekletstvo,  
ko neki se uradnik vselil je v sosedstvo.  
Imel je hrtov trop; kako je to nevarno,  
če blizu je ubog uradnik s svojo psarno!  
Vselej, ko s knjigo sem odšla na vrt v tišino  
večerni hlad uživat, svetlo mesečino,  
tako sosedov pes za mano je pritekel,  
z ušesi strigel, z repom migal kakor stekel.  
Tako sem bala se, kot da bi že slutila  
nesrečo, ki se je potem zares zgodila.  
Ko nekega sem jutra zopet šla na vrt,  
udušil vpričo mene ljubljénčka mi hrt,  
mojega pinča! Krasna psička, oh, zares!  
Poklonil mi jo bil nekoč je Sukin knez  
v spomin — kot veverica živa, pametna,  
imam še sliko, ponjo pa se mi ne dá.

Moj pinč zadavljen! To tako me alterira,  
 da v spazmih omedlim, srce mi palpitira...  
 Morda bi se še bolj poslabšalo mi zdravje,  
 tedaj na srečo me Kirilo obiskal je  
 Gavrilč Kozodušin, glavni lovec dvora,  
 in vprašal, kakšna mi leži na srcu môra.  
 Takoj uradnika ukaže za ušesa:  
 ta bled, kot da ušla je duša iz telesa.  
 ‚Kako si upaš,‘ zagrmí nad njim Kirilo,  
 ‚košuto brejo zdaj goniti, tu pred vilo?‘  
 Zaman osupli se uradnik je zaklel,  
 loviti da v tem letu sploh še ni začel,  
 in da, če glavni mu povedati dovoli,  
 žival ta — pes je, a košuta pač nikoli!  
 ‚Kako?‘ Kirilo krikne, ‚lopov ti kosmati,  
 si drzneš bolje se na lov, divjad spoznati  
 kot Kozodušin, glavni carski jegermajster?!  
 Pri priči naj o tem razsodi policmajster!‘  
 Načelnik policije uvede preiskavo.  
 ‚Jaz,‘ pravi Kozodušin, ‚dajem na izjavo,  
 da je košuta, on čveka, da pes je mlad —  
 razsodi, kdo spozna se bolje na divjad!‘  
 Načelnik je razumel službeno dolžnost,  
 osupila sosedova ga je norost,  
 pokliče ga na stran, mu svetuje prijazen,  
 naj krivdo sam prizna — tako bo manjša kazen.  
 Obljubi mu nadlovec, zdaj že bolj mehak,  
 da sprosíl zanj pri carju bo zapor lahak.  
 Bil konec tak je, da so dali pse na vrv,  
 a uradnika je car za mesec dni zaprl.  
 Zabaval ves večer nas sosed je sirota,  
 potem nastala je iz tega anekdota,  
 da dvorni lovec mnenje je o pinču dal,  
 in vem, da sam se car je od srca smejal.«

Navzoči v smeh! Sodnik je z Robakom kartal  
 — igral marjaša — in adut je držal vprav  
 v rokah, da vrgel bi — menihu dih zastaja,  
 Sodnik pa že posluša zgodbico od kraja,  
 ki ga tako pritegne, da se kar zagleda

in s karto v roki draži svojega sosedu,  
ko tiho, ves zamaknjen v zgodbo, obsedi;  
a ko je konec, brž 'žandarja' položi  
in v smehu reče: »Naj, kdor hoče, hvalo vpije  
nemški civilizaciji in zakonom Rusije,  
naj se od Švabov naši v Poznanju učijo  
tožariti se za divjad, pozvati policijo,  
če lovski pes zaide nehote na tuje —  
pri nas navade stare k sreči vsak spoštuje!  
Dovolj za nas in druge divjih je živali,  
za to se pač ne bomo med seboj dajali!  
In žita je dovolj, da lakote ne bo,  
če psi se v rž ali pšenico zaženo.  
Na kmečkem pa seveda ne pustim loviti!«

Na to dé ekonom: »Temu se ni čuditi,  
res predrago plačujete za divjačino,  
a kmet je zadovoljen, kadar mu v jarino  
zaide hrt! Otrese nekaj klasov — stot  
mu vrnete, pa še nikoli nista bot!  
Še tolar za nameček kmetom včasih daste!  
Verujte mi, prav kmalu hud greben jim zraste,  
če...« A nadaljnjih ni izvajanj ekonomu  
Sodnik več slišal, ker med stenami se doma  
razvnel pogovor deseteren je, nemir,  
razprave, anekdote, končno pa prepir.

Tadej in Telimena nista mar bila  
nikomur — sebi le. Vesela je gospa,  
da njen dovtip mladeniču tako ugaja,  
poklone vrača on ji laskave brez kraja.  
Vse tiše Telimena govori, počasi,  
on dela se, da dobro ne razume včasih  
zaradi hrupa, bliža se ji šepetaje  
in sklonil bi se h glavi ljubljene najraje,  
dih zadržuje, ujeti njene vzdihne hoče,  
z očmi lovi pogledov njenih žarke vroče.

Nenadno pa med usta jima sta kot strela  
muha, nato pa še muhalnik priletela.

V Litvi je dosti muh — med njimi je potrebno  
poznati ‚plemiške‘ — od kod ime posebno:  
podobne drugim so po barvi, le veliki  
jih trebuh loči, prsi širše po obliki;  
ko letajo, brenčijo, bzikajo hudo,  
in močne so, da pajčevino strgajo;  
če se ujamejo, po cele dni brenčijo,  
ker s pajkom čisto same se lahko borijo.  
Vse to je Vojski vedel in dokazoval,  
da je iz njih ostali mušji rod nastal,  
da so za muhe to, kar matica za panj,  
če njih pobiješ, ves mrčes bo pokopan.  
Verjel ni župnik ne graščinska kuharica,  
da bi v zaključkih Vojskega bila resnica,  
imela drugo mnenje sta o mušji vrsti.  
A Vojski vztrajal je pri svoji veri čvrsti,  
preganjal, kjer je spazil, vsako tako muho.  
Prav zdaj zabrenčal ‚plemič‘ mu tenko je v úho;  
dvakrat je mahnil, a obakrat je zgrešil:  
tretjič pa toliko, da šipe ni razbil...  
A muha, vsa omamljena od ščegetanja,  
videč, da ji dvojica prost prehod zaslanja,  
planila jima je obupana med lica —  
tja švignila za njo je Vojskega desnica.  
Udar je bil krepak, da mlada odletela  
sta narazen, kot če drevo razkolje strela,  
udarila oba močno sta se ob vrata,  
da dvoje sinjih znamenj za spomin imata.

K sreči nihče ni videl, kajti dotedanji  
pogovor živi, glasni, a precej vsakdanji  
razvil nenadoma se v divji je prepir.  
Tako se nad lisjaka spravijo v revir,  
vejevje poka, slišati je strele, pse,  
ko nepričakovano se merjasec vzpne,  
gonjač da znak — že plane hrušč in trušč v vejevje,  
kot da se je v pragozdu vse zganilo drevje.  
Pogovor prav tako: počasi teče, venomer,  
ko naleti na predmet, velik kakor zver;  
merjasec v tem primeru pravda je zažrta  
Asesorja z Rejentom — gre za njuna hrta.

Bil kratek spor je, toda oster kakor britev;  
izbruhala sta hudih toliko žalitev,  
da sta izčrpala vse tri prepira dele:  
pripombe, gnev, poziv — pesti so zdaj zapele.

Iz druge sobe k njima vsi so se zagnali,  
planili skozi vrata kakor vodni vali,  
odnesli mladi par na pragu so kot plaz —  
podoben Janusu bil dvojni je obraz.

Tadej ni s Telimeno niti še uspel  
si urediti las, ko se je že odmev  
prepira porazgubil, v gruči bil spet smeh:  
da spor je poravnan, bil patrov je uspeh.  
To star je človek, a zelo krepak, plečat;  
ko spoprijela sta Asesor se in advokat,  
ko sta si v hudi jezi že s pestmi grozila,  
zgrabila za ovratnik ju je neka sila,  
udarili ju dvakrat sta dve roki močni,  
da trčila kot jajci sta velikonočni,  
razširil pater rame je kot kažipot  
in vrgel ju vsaksebi, vsakega v drug kot,  
trenutek še obstal z razprtimi rokami  
in »pax vobiscum!« kričal, »mir naj bo med vami!«

Začúdili v zadregi sta obe se stráni,  
vendar osebi se duhovni, spoštovani  
nihče nič upal reči ni, a po prestani  
preskušnji hotel ni začeti z njim prepir.  
Menih pa, ko je videl, da je zopet mir,  
nobenega ni zmagoslavja zase terjal,  
nasprotnikoma ni grozil in ni ju zmerjal,  
le kuto je popravil in roke za pas  
si dal, iz sobe tiho je odšel.

Tačas

Podkomornik s Sodnikom s sprtima se trudil,  
sedeč med njima je, a Vojski se prebudil  
je iz zamišljenosti, v sredo se postavil,  
si vihal sive brke, suknjo si popravil,  
ogledoval si družbo z žarom je v očeh,  
miril, kjer še razlegal se je hrup in smeh,

z muhalnikom mahaje kot s kropilom svetim,  
 nato ročaj je dvignil in ljudem razvnetim  
 kot s palico maršalsko je ukazal molk:  
 »Umirite se in pomislite na dolg!  
 Vi, ki v tem kraju lovci ste nenadkriljivi,  
 mar veste, kaj rodil bo spor vaš pohujšljivi?  
 Glejte, mladina, nada naše domovine,  
 ki proslavi naj lovske hribe in doline,  
 a, žal, tako prerada zanemarja lov,  
 sedaj za ta odpor dobila vzrok bo nov,  
 videč, da tisti, ki za zgled naj drugim bodo,  
 imajo le prepir od lova, jezo, škodo!  
 Imejte že obzir do mojih sivih las,  
 poznal pač mnogo boljše lovce sem od vas!  
 Razsojal sem v prepirih lovskih jim pogosto.  
 Kdo Rejtanu enak zašel je v našo hosto?  
 Kdo z Jurijem Białopiotrowiczem se meri,  
 naj gre za gonjo ali da upre se zvéri?  
 Kje strelec je, kot bil Żegota plemeniti,  
 ki znal bežečega je zajca pogoditi?  
 In Terajewicz — bil oborožen do zob je,  
 ko šel je nad merjasca? Nosil je le kopje!  
 Budrewicz se z medvedom spoprijel je sam!  
 Taki možje in lovci zgled naj bodo vam.  
 Če je prišlo do spora, so tako ravnali:  
 izbrali so sodnike, zastavnino dali.  
 Ogińskiego je volk oralov sto veljal,  
 za jazbeca vasi tri Niesiołowski dal!  
 Posnemajta, gospoda, naših starih slavo,  
 rešita svoj prepir vsaj s kakšno manjšo stavo!  
 Beseda je kot veter: nagla, prazna, pusta,  
 zaradi zajca škoda je sušiti usta,  
 zato sodnike lovske najprej izberita,  
 razsodbi njihovi se vdano pokorita!  
 Poprosil bom Sodnika, da pusti gonjača  
 v pšenico, pa četudi kmečko — se izplača!  
 — in upam, da uslišana mi prošnja bo velika.«  
 Pri tem dotaknil se kolena je Sodnika.

»Konja,« zakliče Rejent, »stavim z vso opravo  
 in še izjavil pred krajevno bom upravo:

v salarium Sodniku dam svoj prstan zlati.«  
»Jaz,« de Asesor, »pasji čem ovratnik dati,  
iz kuščarjeve kože, z zlatimi obroči,  
in z vrvico iz svile, ki se nič ne loči  
po videzu od kamnov, ki se v njej bleščijo.  
Potomcem hotel dati to sem lepotijo,  
če bi oženil se. Opremo to mi bil  
je knez Dominik dal, ko skupaj z njim lovil  
in ga na hrte sem izzval, pa še maršala  
Sanguszka kneza in Mejena generala.  
Umetnost moja lovska naj bo za primero,  
saj z eno psico gonil zajcev sem šestero!  
Lovili na Kupiški smo takrat poljani.  
Razjahal knez Radziwiłł v vnemi neugnani,  
pobožal mojo slavno je hrtico Kanjo,  
poljubil trikrat jo in se zazrl vanjo,  
potem po gobčku trikrat jo udaril nežno  
in rekel: 'Imenujem te kupiško knežno!'  
Napoleon poveljnike rad imenuje  
tako po krajih, kjer so strli vojske tuje.«

Zdaj Telimena, naveličana prepira,  
na zrak odšla bi rada, pa si par izbira  
ter košek sname. »Kakor vidim, se vam zdi  
lepo tu, meni pa po gobe se mudi.  
Kdor hoče, naj gre z mano,« reče in krog glave  
ovije šal si iz kašmirske volne prave,  
visokih gostov hčerko prime z eno roko,  
do gležnjev z drugo krilo vzdigne si visoko.  
Tadej za njo pospeši svoj korak molče.

Sodnika ti predlogi prav razvesele,  
saj vidi v njih izhod za vse, kar je narobe,  
zato veli: »Gospoda, gremo v gozd po gobe!  
Kdor bo domov z največjim jurčkom prihitel,  
ob strani bo najlepše deklice sedel —  
izbral si jo bo sam! Če jurčka najde dama,  
najlepšega soseda si izbere sama!«

*Prevedla Rozka Štefanova*